

Magda Szabová – Řekněte Žofince...

Maminka ji sem přivedla ještě týž den, kdy sjednala výměnu bytu.

Už se stmívalo, když sem došly, maminka ukázala do třetího poschodí, na okno, za kterým teď stojí, a vysvětlila jí, jak jejich nový byt vypadá. Ona se místo na řadu oken dívala na špičky svých střevíčků. Co jí maminka říká, slyšela jen tak na půl ucha, ale maminka si toho nevšímala, protože kdykoli něco vykládala, její vlastní slova ji vždycky plně zaujala. „I ty budeš mít okna do ulice“ – řekla – „jidelnu už nějak složíme do haly.“ Pak si maminka utřela nos, vždyť ani pro ni nebylo lehké uvědomit si, co se přihodilo, a když odložila kapesník, řekla ještě, ale už jen docela potichu: „Nějak se to už vytríbí.“

A taky se vytríbilo. Teď jsou tady, stěhování mají za sebou. Maminka dnes ani nešla do ústavu. Teta Kateřina jim přišla pomáhat. Ona s ní zůstala ve starém bytě, dokud všechny bedny a všechnen nábytek nenaložili na nákladní auto. Maminka a Terka čekaly na stěhováky v novém bytě. Žádné zbytečné krámy jim nezbyly, všechno stačily naložit najednou. Zároveň se „vytríbil“ i osud dosavadních čtyř pokojů. *Za účelem likvidace bytu prodá se nábytek, pánské šaty, lékařská ordinace a čekárna.* Maminka ji požádala, kdyby náhodou přišel zájemce dřív, než se vrátí z práce, a ani Terka by nebyla doma, aby skočila pro domovníka, zavolala ho nahoru a společně aby zájemci ukázali všechno, co by chtěl vidět. Na lístek jí napsala cenu každého kousku nábytku. Mamince nešlo do hlavy, že zájemci chodí vždycky jen v době, kdy je doma Terka nebo ona sama, jinak nikdo nikdy nepřijde.

To ovšem nevěděla, že ona nikdy nikomu neotevřela a nikoho do ordinace nezavedla.

Záclona na okně v předsíni nesahala až k okennímu rámu, mohla pod ní vykuknout. Vždycky viděla, kdo zvoní. Když přišel někdo cizí, hned se přikrčila a nevstala, dokud se za záclonou rýsoval stín cizí postavy. Když ordinaci odváželi, maminka ji právě poslala dolů pro chleba. Nakoupila, potom si sedla u autobusové zastávky naproti vchodu do domu a seděla tam, dokud jí poslední bílý věšák nezmizel z očí. Pak sklonila hlavu, tvář přitiskla k čerstvému chlebu – chléb byl teplý a voněl pekárnou. Když si z něho maminka ukrojila, řekla, že je kůrka mokrá. Jistě byl pult v krámě mokrý od mléka. Večer telefonovala teta Kateřina. Maminka sice zavřela dveře do ordinace, v té chvíli už docela prázdné, ale přesto bylo slyšet, co povídá. „Zdá se, že ji to nijak zvlášť nesebralo. Je to dost netečné dítě, bohužel.“

Žofinka je netečná holčička – zamyslela se Žofka. – Žofinka neplakala na tatínkově pohřbu, Žofince nebylo zatěžko opustit starý byt, Žofince na ničem nezáleží. Venku mrholí, v letním dešti se asfalt třpytí a stromy podél chodníku jako by samou radostí povyroستly. Tatínkovu ordinaci koupil strýček Balázs, a to je dost zlé, protože strýček Balázs je vzdálený příbuzný, kterého občas s maminkou navštěvují, a člověk pak u něho náhodou uvidí tatíčkův psací stůl nebo Tobiáše, tu lebku. (...) I tu černou paní prodali, tu hlavu z mramoru, kterou jim na Vánoce poslali Kressovi. Ale té není škoda, protože měla vlasy ze samých hadů. Maminka si nikdy nevšimla, jakou ona má hrůzu z té černé sochy, ale táta to věděl. Pokaždé, když za ním přišla do ordinace, ovázal tu mramorovou hlavu ručníkem a ta černá paní byla pak taková divná, jak koukala kamennýma očima bez zorniček a své hady měla koketně zavázány jako mladá selka.

(...) Teta Kateřina pochopitelně ječela, když se dozvěděla, že její bratr zemřel, ale ta její skoro vždycky. Maminka zase nikdy nevřeští, ta vezme člověka za ruku a pokusí se vysvětlit, proč se něco stalo tak, jak se stalo, jaké z toho plyne ponaučení a co se především má podniknout. (...) Maminka pláče vždycky vážně, důstojně, vždyť maminka píše knihy, maminka je vědecká pracovnice, výzkumnice. Maminka je moc moudrá.

„Má-li někdo srdeční vadu“ – řekla maminka a přitom se jí řinuly slzy z očí – „a ke všemu je ještě lékař, který ví, co taková nemoc vyžaduje, musí žít rozumněji, nedřít se do úpadu, nekouřit denně padesát cigaret a myslet víc na svou rodinu. Odtědka by ses opravdu měla líp učit, protože teď bude život těžší.“

Učit se? (...)

Jak je to asi zlé pro chuděrku maminku, že jí něco na ní *neštymuje!* Tohle slovo se užívá ve škole při matematice. Když je příklad v pořádku, pan profesor Hidas jen kývne hlavou, a když v pořádku není, řekne: „To, holčičko, neštymuje.“ Tu člověk popadne houbu a smaže výsledek,

protože řešení není dobré. Když takový příklad z matematiky „neštymuje“, znamená to, že je výpočet špatný. Co to znamená, když na dítěti něco neštymuje? Že je dítě špatné?

Jak to říkával tatíček? Chodila snad do třetí třídy, když začala nosit horší vysvědčení. Maminka zaraženě převracela žákovskou knížku, ale tatíček se usmál, zavrtěl hlavou a řekl: „Něco ti na tom děcku neštymuje, vid’? Takové dítě se ještě v žádné tvé knize nevyskytlo.“ Maminka se div nerozplakala, a ona se zahanbena vytratila z pokoje, vždyť to bylo přece jen strašné pomýšlení, že něco na ní neštymuje. I po večeri ještě mluvili o ní. Maminka listovala v časopisech a v tlustých knihách, tatíček kouřil, chvílemi zavrtěl hlavou a přitom se smál. Když už ležela v posteli, přišla maminka za ní a začala ji zpovídat, proč má takové mizerné vysvědčení. Neuměla jí na to odpovědět, poněvadž jí to všechno připadalo tak prosté a přirozené, že na tom nebylo co vysvětlovat. Svět byl tak zajímavý, den ze dne širší, až v něm na školu nezbylo místo.

Nebyl vždycky tak zajímavý. Dříve, pokud byla menší, třída, děti a věci doma kolem ní docela vyplnily její dny. Ale jak léta ubíhala, všechno se začalo rozkládat, odkrývat stále více podrobností, a ty podrobnosti byly tak vzrušující, tak napínavé, že se musila na všechno důkladně podívat, aby věděla, kam patří. (...) Učitelka řekla mamince, že ona nikdy při vyučování nedává pozor. Když ji vyvolá, neví, oč jde, cvičí-li se třída ve čtení, nedovede pokračovat tam, kde spolužačka přestala. Člověk k tomu jen mlčí, dospělí by stejně nerozuměli, co jim chce říci. Vždyť ona nedává pozor proto, že je tolik zabrána do pozorování.

(...) Loni, když už chodila do šesté, vzala ji maminka koncem roku do ústavu, kde pracovala. (...) Ona se s vypětím všech sil snažila neudělat mamince ostudu. Dávali jí spoustu otázek, zejména strýček Dobay, který k nim občas chodil na návštěvu. Veškerou svou pozornost soustředila toho odpoledne na to, aby dávala pozor. Když už se jí všichni vyptali na všechno, co chtěli vědět, (...) mohla jít konečně domů. Tatíček právě začal doma ordinovat, a když přišly, hned vyšel z ordinace. Ona si myla ruce v koupelně a z ložnice bylo slyšet, jak maminka říká, že všichni byli spokojeni, že je normální dobře vyspělé jedenáctileté děvčátko. „Je úplně zdravá!“ – řekla maminka, ale znělo to tak, jako by řekla „Je úplně nemocná!“ a jako by z toho byla celá ustaraná a zarmoucená. Pak bylo slyšet, jak se táta zasmál.

(...) Tatínek se za ni nikdy nestyděl, pravda, táta nedostal vyznamenání jako maminka, ani nemluvil v rozhlase o výchově dětí. Zato však vždycky věděl všechno, co ona říci nedovedla, a když už to bylo moc vážné, přišel si s ní popovídat. (...) Přišel k ní taky v podvečer Dne matek, když vyšlo najevo, že ztratila ten žlutý kapesník, který k tomu dni vyšívala ve škole. Ona nikdy neuměla dávat dárky; když šlo o to, aby někomu udělal radost, na první slovo vyprázdnila svou kasičku, ale promluvit nedokázala, jen s rozpálenou tváří podávala dárek, a pokud byla malá a musila se naučit nějakému veršovanému přáníčku, zahodila kytku a rozplakala se pokaždé, když je měla odříkat.

Den matek ji tlačil jako můra, protože maminka od ní čekala slova nebo aspoň nějakou básničku, a ona by přece ráda dala mamince svou krev, kdyby ji tím mohla vyléčit z nějaké nemoci, ale odříkávat básně, to se styděla, a ani prostými slovy nedokázala mluvit o tom, jak jí má ráda. Ten kapesník se jí ztratil z tašky, a když k nim odpoledne přišla teta Kateřina a pochlubila se ruční prací, kterou dostala od Mariany, ona jen stála, jednu nohu si třela o druhou, a tu mamince vyhrkly slzy z očí. „Žofinka má, bohužel, citový život nevyvinutý“ – řekla tetě Kateřině.

(...) Většinou lidí musíme neustále říkat, že je máme rádi“ – řekl tehdy táta – „anebo jim to musíme naznačit tak, aby to pochopili, jinak si toho pro všelijaké starosti a strasti nepovšimnou.“

štymovat – souhlasit (z německého stimmen)

SZABÓ, Magda. *Řekněte Žofince...* 2. vyd. Praha: Svoboda, 1972.

- 1) Je knížka oddechovou četbou?
- 2) Který prožitek nabízí? (dobrodružství, napětí, lásku, emoce...)
- 3) Co se Žofince přihodilo?
- 4) Čím byli její rodiče?
- 5) Jaký k nim měla vztah? Jaký vztah měli oni k ní? Jací byli rodiče?
- 6) Jaká byla Žofinka?
- 7) Byla opravdu netečná a citově nevyvinutá?
- 8) Titul knihy jsou poslední tatínkova slova. Aby Žofinka zjistila, co jí vzkázal, musí navštívit jeho posledního pacienta, protivného ukřičeného školníka, a zeptat se ho na to. Dokáže to?

Řešení:

- 1) Není to oddechová četba pro nezkušené čtenáře, je to náročnější.
- 2) Hluboký prožitek emocí (osamělost, hledání odvahy, překonávání stydlivosti...)
- 3) Umřel jí tatínek, její opora a důvěrník, musela se přestěhovat do nového domu.
- 4) Otec byl lékař, matka je vědecká pracovnice v pedagogice (vzdělávání dětí).
- 5) Oba je měla ráda, ale otec jí rozuměl, matka ne. Otec ji miluje takovou, jaká je, matka ji porovnává se svými i jinými odbornými knihami a je nešťastná, že je Žofka jiná.
- 6) Milující, stydlivá, uzavřená, přemýšlivá... a osamělá.
- 7) Ne, jen neuměla dát najevo city.
- 8) Dokáže, za jeho křikem se skrývá stejná osamělost, vzájemně pomůžou ještě třetí osamělé duši, kamarádce Doře, která zůstala po útěku starší sestry do ciziny sama (sestra se jí po rozvodu rodičů ujala) a musela by do ústavu (školník ji adoptuje).

